

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ**

На правах рукопису

УДК 37.09

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ
ЗАСВОЄННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ ТА РОЗВИТКУ
ПРАКТИЧНИХ ВМІНЬ УЧНІВ**

Галузь знань	01 – Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014.07 – Середня освіта (Географія)
Освітня програма	Географія

Кваліфікаційна робота бакалавра
студентки 4 курсу
освітнього рівня бакалавр
Іванової Анни Іванівни

Науковий керівник:
Дем'яненко Світлана Олександрівна
доцент, кандидат географічних наук

КИЇВ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
1.1 Сутність та значення географічної освіти.....	5
1.2 Соціальні мережі як інструмент сучасного освітнього середовища.....	11
1.3 Психолого-педагогічні аспекти використання соціальних мереж у навчанні.....	15
1.4 Методика використання соціальних мереж у навчанні географії.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ВИКЛАДАННІ ГЕОГРАФІЇ.....	21
2.1 Огляд популярних соціальних мереж та їх функціональних можливостей для освітніх цілей.....	21
2.2 Цифрова грамотність та медіакомпетентність сучасних вчителів.....	27
2.3 Практика використання соціальних мереж у закладах освіти під час уроків географії.....	31
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ.....	38
3.1 Розробка навчальних завдань та проектів.....	38
3.2 Організація процесу навчання.....	51
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Освіта в Україні перебуває в умовах активної цифрової трансформації, що зумовлює необхідність адаптації змісту, форм та методів навчання до потреб інформаційного суспільства. Одним із важливих напрямів такої трансформації є впровадження інструментів цифрової комунікації, зокрема соціальних мереж, у структуру освітнього процесу. Географічна освіта, яка поєднує в собі візуальність, міждисциплінарність, практичну спрямованість і актуальність вивчених явищ, має високий потенціал до інноваційного оновлення завдяки інтеграції цифрових платформ у процес навчання.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів підвищення мотивації до навчання географії, активізації пізнавальної діяльності учнів, формування їхніх ключових і предметних компетентностей, зокрема практичних умінь аналізувати просторову інформацію, працювати з джерелами географічних даних та виконувати дослідницькі завдання. Вимоги Нової української школи орієнтують на формування ключових компетентностей, зокрема інформаційно-цифрової, що неможливо без активного використання цифрових технологій. У цьому контексті соціальні мережі виступають не лише як засіб комунікації, а й як інноваційний освітній ресурс, здатний інтегрувати навчання у повсякденне середовище учнів.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичній перевірці ефективності використання соціальних мереж під час процесу навчання. *Об'єктом дослідження* виступають соціальні мережі, а *предметом* – процес засвоєння географічних знань та розвитку практичних умінь учнів та використання соціальних мереж у навчанні географії.

Для досягнення мети були поставлені такі *завдання*:

1. Проаналізувати теоретично-методологічні аспекти дослідження.
2. Визначити дидактичні можливості соціальних мереж як інструменту реалізації змісту географічної освіти.

3. Розробити систему навчальних завдань та проєктів з географії для учнів 7 класу, орієнтованих на використання функціоналу соціальних мереж.

4. Обґрунтувати методичні рекомендації щодо організації навчального процесу із застосуванням соціальних мереж на уроках географії.

Для досягнення поставлених завдань використовувались теоретичні, емпіричні, статистичні та аналітичні методи, а саме: аналіз та синтез наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури з проблем використання цифрових технологій в освіті, педагогічне спостереження за навчальним процесом, опитування вчителів, методи математичної статистики для кількісного аналізу даних.

Робота містить 3 розділи, 1 таблицю, 5 рисунків, використано 40 джерел. Робота викладена на 61 сторінці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Сутність та значення географічної освіти

Однією з фундаментальних сфер діяльності людини є освіта, адже вона формує цілісне уявлення про світ та його компоненти. Географія, як інтегративна наука, забезпечує системне вивчення географічної оболонки Землі – середовища життєдіяльності людства, розглядаючи його як єдину соціо-природну геосистему, що відрізняє її від компонентних і галузевих підходів, які домінують у сучасних наукових дослідженнях. Саме тому, географія має відігравати провідну роль у сучасній системі освіти.

Сучасна географічна освіта покликана не лише забезпечувати людину знаннями про просторову організацію територій, природні ресурси, демографічні процеси та особливості навколишнього середовища, а й формувати системне розуміння ключових природних і соціальних процесів, що визначають розвиток Землі. Особливе значення має усвідомлення механізмів сталого розвитку, що є критично важливими для збереження природних і суспільних систем. Географічна грамотність є необхідною для підвищення конкурентоспроможності, покращення якості життя, забезпечення екологічної безпеки та збереження національних інтересів. Однак, трансформація географічної освіти в українському освітньому просторі відбувається фрагментарно і супроводжується численними дискусіями щодо її змісту, методологічних підходів і практичної реалізації [20].

Шкільна географічна освіта є не тільки джерелом нових відомостей про Землю, а й основою для формування світогляду, виховання дбайливих господарів, любові до рідного краю, набуття умінь і навичок адаптації до навколишнього середовища, адекватної поведінки в ньому [15].

Загальною метою географічної освіти в сучасному загальноосвітньому закладі є формування в учнів цілісної системи наукових уявлень, ціннісних

орієнтацій, поведінкових принципів та норм у взаємодії з географічним середовищем. Підсумком засвоєння шкільного курсу географії має стати сформована внутрішня мотивація особистості до пізнання, усвідомлення просторових закономірностей та інтегрованих знань про природу, населення і господарство як взаємопов'язані компоненти географічної реальності.

Географічна освіта в основній школі спрямована на досягнення таких головних завдань [15]:

- засвоєння знань про основні географічні поняття, закономірності розвитку, взаємозв'язки між природними компонентами, населення і господарства різних територій, формування материків, океанів та їх частин відповідно до природних та соціальноекономічних чинників; природу, населення і господарство України; економічну і соціальну географію світу; природокористування та навколишнє середовище;
- оволодіння умінням використовувати різні джерела географічної інформації – картографічні, статистичні, геоінформаційні ресурси – для пошуку, інтерпретації і демонстрації різноманітних географічних даних та формування в учнів на цій основі ключових компетенцій; виконувати дії, набуті на основі застосування географічних знань і попереднього досвіду;
- застосування географічних знань для пояснення та оцінювання географічних процесів і явищ;
- розвиток пізнавального інтересу, інтелектуальних і творчих здібностей учнів у процесі географічних спостережень, вирішення проблемних завдань, самостійного здобуття нових знань із географії;
- формування здатності і готовності до використання географічних знань і вмінь у повсякденному житті для соціально відповідальної поведінки у навколишньому середовищі, його збереження, адаптації до умов проживання на певній території; самостійного оцінювання рівня впливу людини на природу, безпеки довкілля як сфери життєдіяльності людини; вирішення конкретних практичних завдань;

- виховання екологічної культури, національної свідомості та почуття патріотизму, толерантного ставлення до інших народів, поваги до природних і культурних цінностей різних регіонів і країн світу [15].

Згідно з положеннями Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, шкільний курс географії спрямований на поетапне формування в учнів географічних знань та уявлень про просторову організацію природи, населення і господарства на різних рівнях – від локального до глобального. На початковому та базовому рівнях (1–5 класи) реалізується інтегрований підхід через вивчення елементів природознавства, що закладає основи розуміння географічної специфіки рідного краю та України загалом. У 6 класі опановуються основи загальної географії, у процесі вивчення яких в учнів формується уявлення про Землю як цілісний природно-географічний комплекс, що складається з взаємопов'язаних оболонок (літосфери, гідросфери, атмосфери, біосфери) та характеризується системністю природних процесів. Початковий етап засвоєння географічних знань також охоплює базові відомості про історію географічних відкриттів і подорожей, засади картографічного зображення Землі (зокрема, використання глобуса та географічних карт), закономірності розміщення населення світу, основні антропологічні типи людства, а також геополітичне положення України та інших держав на політичній карті світу.

У 7 класі вивчається географія материків і океанів, що сприяє формуванню в учнів системи знань про природні умови й ресурси материків і океанів, їхню цілісність, внутрішню диференціацію та регіональні особливості, здійснюється подальше розширення уявлень про географічну оболонку як глобальну геосистему, її структурні компоненти та взаємозв'язки між ними. Зміст навчального матеріалу спрямований на усвідомлення учнями ролі географічної оболонки у забезпеченні життєдіяльності людства, а також впливу антропогенної діяльності на стан природного середовища.

Курс географії у 8 класі «Україна у світі: природа, населення» має на меті формування в учнів цілісної науково-географічної картини України як

суверенної держави та складової частини світової спільноти. Комплексний підхід до вивчення території України забезпечує інтеграцію знань про природне середовище та суспільно-географічні особливості, з урахуванням регіональної специфіки та загальнодержавних закономірностей. Вивчення курсу сприяє розвитку національної свідомості, вихованню поваги до історико-культурної спадщини українського народу, формуванню патріотичних цінностей і громадянської ідентичності учнів.

У 9 класі вивчається соціально-економічна географія України. Провідною метою курсу є формування в учнів системних знань про основні тенденції розвитку національного та світового господарства, а також аналітичне осмислення геоекономічного положення України та її ролі в глобалізованому світі.

На рівні профільної середньої освіти (10–11 класи) акцент зміщується на формування системного бачення сучасного світу через вивчення соціально-економічної географії світу, окремих країн, а також глобальних проблем людства [15].

Наразі можна спостерігати негативні тенденції щодо зменшення значення географії в системі освіти. Проте, варто зазначити, що географія як наука та навчальна дисципліна відіграє ключову роль у формуванні цілісного уявлення про просторову організацію природи, суспільства та їх взаємодію, сприяючи розвитку в учнів критичного мислення, аналітичних здібностей і просторової уяви, формує екологічну свідомість і відповідальне ставлення до довкілля. Крім того, саме географія стає важливим інструментом виховання патріотизму у школярів, допомагає нам сприймати нашу країну як конкретний простір із унікальними природними умовами та ресурсами, населенням та економікою [25].

Географічні знання, зокрема у межах політичної географії, мають вагоме значення для аналізу політичних процесів та геополітичних трансформацій сучасного світу. Усвідомлення просторових особливостей державних кордонів, природно-географічних умов і розміщення ключових регіонів є

фундаментом для об'єктивного оцінювання подій та прийняття стратегічно обґрунтованих рішень. Війна росії проти України наочно продемонструвала прикладну значущість географічних знань у контексті аналізу політичної, економічної та військової ситуації. У період воєнних дій географічна компетентність набуває особливої важливості: знання рельєфу, гідрографії, просторового розміщення об'єктів інфраструктури, а також вміння працювати з топографічними та тематичними картами є критично необхідними для ефективного орієнтування на місцевості, логістичного планування, оцінювання потенційних ризиків і розробки тактичних сценаріїв. У цьому контексті географія виступає не лише як наука про просторову організацію території, а й як інструмент практичного вирішення безпекових завдань.

Просторове мислення є однією з базових когнітивних функцій, що опановуються під час вивчення географії. Воно охоплює здатність до орієнтування в географічному середовищі, встановлення причинно-наслідкових і просторових взаємозв'язків між об'єктами та явищами на місцевості, а також інтерпретацію картографічної, графічної та візуально-аналітичної інформації (карт, схем, діаграм). Розвинене просторове мислення є фундаментом для прийняття обґрунтованих рішень у різноманітних сферах життєдіяльності – від повсякденного побуту до стратегічного планування й управління територіальними системами.

Географічна освіта виконує значущу соціальну функцію, сприяючи формуванню в учнів здатності до усвідомленої участі в суспільному житті та інтеграції у соціально-економічний простір на локальному, національному й глобальному рівнях, забезпечує розуміння основних просторових закономірностей функціонування суспільства, актуальних викликів сучасності та механізмів їх подолання. У прикладному аспекті географічна освіта формує базові та спеціальні компетентності, що є важливими для професійної орієнтації та подальшої реалізації в таких галузях, як освітня діяльність, транспортна логістика, туризм, урбаністика, екологічне управління, просторове планування, міжнародна співпраця та регіональний розвиток. Крім

того, географічна освіта сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема: пізнавальної, інформаційної, критичного мислення, екологічної, комунікативної та соціальної. Географія формує навички орієнтування в просторі, читання карт, планів, використання геолокаційних сервісів, що є важливими у повсякденному житті, подорожах, надзвичайних ситуаціях.

Підсумовуючи, важливо зазначити, що географічна наука постійно розвивається та має багатогранний вплив на розвиток школярів – як інтелектуальний, так і особистісний. Основними аспектами такого впливу є:

- когнітивний розвиток, що включає в себе формування просторового та системного мислення, аналітичних здібностей, адже учні вчаться орієнтуватися в просторі, працювати з картами, розуміти масштаб, координати, аналізувати дані, бачити зв'язки між природою та суспільством;
- світоглядний розвиток, а саме формування наукового світогляду, виховання екологічної свідомості та розуміння глобальних проблем;
- патріотизм, громадянська та соціальна компетентність;
- розвиток практичних навичок та підготовка до життя.

Географічна освіта є невід'ємною складовою загальної освіти, що забезпечує формування наукового світогляду, розвиток просторового мислення, екологічної свідомості та громадянської відповідальності. Вона спрямована не лише на засвоєння знань про природу, населення та господарство світу й України, а й на виховання активної особистості, здатної мислити критично, орієнтуватися в складних просторово-часових процесах і приймати обґрунтовані рішення в умовах глобальних викликів.

1.2 Соціальні мережі як інструмент сучасного освітнього середовища

В умовах цифровізації суспільства соціальні мережі стали невід’ємною складовою повсякденного життя молоді та дорослого населення. Активне використання соціальних мереж у комунікації, поширенні інформації, формуванні громадської думки зумовлює необхідність переосмислення можливостей цих платформ і в освітньому контексті. Соціальні мережі – онлайн-платформи для взаємодії, обміну інформацією, співпраці та комунікації між користувачами.

Варто зазначити, що освітнє середовище – це сукупність умов, засобів, процесів і взаємодій, які сприяють навчанню, розвитку особистості та формуванню компетентностей учнів. У сучасному розумінні воно включає не лише фізичний простір школи (кабінети, обладнання, ресурси), а й інформаційно-комунікаційні технології, соціальні взаємозв’язки, педагогічні стратегії та культуру освітньої взаємодії. Сучасне освітнє середовище базується на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), таких як інтерактивні дошки, освітні додатки, онлайн-платформи, в тому числі й соціальні мережі. Цифрове освітнє середовище – сукупність технологічних засобів, сервісів та платформ, які забезпечують організацію й реалізацію освітнього процесу у віртуальному просторі. Створення освітнього середовища базується на таких засадах, щоб сприяти самореалізації, самостійності, критичному мисленню та творчості учнів. В освітньому процесі активно використовуються методи співпраці, діалогу, проєктної діяльності [14].

Принцип гуманізації освіти є фундаментальним у контексті парадигми неперервної освіти. Його сутнісна характеристика полягає у всебічному розширенні освітнього процесу, орієнтованого на цілісний розвиток особистості. Це передбачає створення оптимальних умов для набуття учнями соціального досвіду, оволодіння базовими та фаховими компетентностями,

стимулювання креативного потенціалу, а також формування розвинених громадянських, етичних та інтелектуальних якостей, що є необхідною умовою для забезпечення соціальної інтеграції та гідного рівня життя в сучасних умовах. Принцип гнучкості навчання забезпечує варіативність траєкторій освітнього процесу шляхом індивідуалізації навчальних планів і програм. Це стосується опанування різних предметних галузей та дисциплін на різних рівнях освіти, а також застосування диверсифікованих методів і форм навчання. Впровадження гнучких методологічних підходів, інструментарію та технологій зумовлює необхідність адаптивності освітніх систем до попереднього рівня підготовки здобувачів освіти та їхніх специфічних освітніх потреб у визначених параметрах. Навчання відповідає принципу екстериторіальності, якщо може здійснюватися поза межами закладу освіти, незалежно від віддаленого географічного розташування учня від школи. Пріоритет надається створенню зручного навчального середовища як для здобувача освіти, так і для педагога. Для забезпечення екстериторіальності використовуються дистанційні режими освітньої комунікації (онлайн та офлайн), телекомунікаційні засоби доступу до інформаційних та навчальних ресурсів, а також інші педагогічні інструменти [38].

На сьогоднішній день соціальні мережі є засобами, що надають великій кількості користувачів глобальної мережі більше можливостей для спілкування, накопичення та передачі знань, реалізації власної творчості у вирішенні освітніх, наукових і соціально важливих проблем, генерації ідей тощо. Використання соціальних мереж в освіті може мати синергійний ефект, що зокрема пов'язаний із тим, що поєднання кількох взаємопов'язаних педагогічних стратегій виявляється ефективнішим, ніж застосування будь-якої з них окремо. Водночас використання соціальних мереж в освіті пов'язане з необхідністю розв'язання низки психологічних, педагогічних, організаційних проблем, а також із посиленням дотримання прав інформаційної безпеки та захистом даних в інформаційних мережах [38].

Загалом, класифікація соціальних мереж є досить умовною. Не існує універсальної класифікації, прийнятної для всієї міжнародної спільноти. Іноді ресурс не може бути віднесений до жодної категорії. Таким чином, соціальні мережі можуть розглядатися як форма соціальних медіа, поряд із сервісами для публікації текстів (мікроблоги, стрічки новин, Вікі-сервіси) та сервісами для обміну контентом (фото, відео, посилання, музика, документи), сервісами для дискусій, сервісами, пов'язаними з бізнесом та ігровими сервісами.

Для освітнього процесу соціальні мережі можна класифікувати:

1) За функціональним призначенням:

- Комунікаційні мережі, призначені для спілкування, обміну повідомленнями, організації спільних подій. Наприклад, *Facebook, Telegram, WhatsApp, Viber*.
- Освітньо-орієнтовані мережі, які створені спеціально для навчання, обміну навчальними матеріалами, взаємодії між викладачами й учнями. Наприклад, *Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams*.
- Професійні мережі, які сприяють професійному розвитку, обміну досвідом, пошуку партнерів для наукової співпраці. Прикладом може слугувати *LinkedIn*.
- Мережі для обміну контентом, орієнтовані на поширення відео, презентацій, інфографіки, фото та навчальних матеріалів. Наприклад, *YouTube, Instagram, TikTok*.

2) За способом взаємодії:

- Структуровані, взаємодія учасників у яких чітко організована: ролі, теми, графік, модерація. Наприклад, *Google Classroom, Moodle*.
- Відкриті, у яких спілкування відбувається у вільній формі, теми змінюються динамічно. Наприклад, *Facebook-групи, Instagram-сторінки класів, WhatsApp-канали*.

3) За цільовою аудиторією:

- Для школярів і студентів, орієнтовані на простоту, візуальність, ігрові елементи. Наприклад, *Kahoot* (як гейміфікована мережа).

- **Для вчителів і викладачів**, які мають фокус на педагогічні інструменти, обмін методичними матеріалами, підвищення кваліфікації. *Наприклад, методичні групи в Facebook, професійні спільноти в LinkedIn.*

- **Змішані (універсальні)**, які підходять для всіх учасників освітнього процесу.

Загалом, платформи на кшталт **Facebook, Telegram, YouTube, Instagram, Google Classroom** чи **Microsoft Teams** відкривають широкі можливості для взаємодії, співпраці та формування спільнот за інтересами. Завдяки їм навчальний процес стає більш гнучким, динамічним і наближеним до реального життя.

Впровадження соціальних мереж в освітній процес може забезпечити значний соціальний та економічний ефект лише тоді, коли відповідні платформи та інструменти не будуть розглядатися як відокремлені або додаткові елементи до існуючої системи освіти, а стануть її органічною частиною. Інтеграція соціальних мереж відповідає сучасним освітнім потребам як окремої особистості, так і суспільства в цілому, сприяючи гуманізації, гнучкості та розширенню географічних меж освіти.

Ефективне використання функцій і можливостей соціальних мереж підтримує вчителів у збагаченні освітнього процесу активним навчанням, творчістю, розв'язанням проблем, співпрацею та багатовимірною взаємодією, а також сприяє використанню і розвитку учнями своїх академічних досягнень, навичок дослідження й альтернативного мислення. Це розвиває комунікативні навички, розширює участь і соціальну залученість, посилює взаємопідтримку серед учнів і дає змогу реалізувати навчання на основі співпраці. Крім того, соціальні мережі є зручними у використанні, їх легко інтегрувати в освітні практики, і така інтеграція стрімко поширюється [37].

1.3 Психолого-педагогічні аспекти використання соціальних мереж у навчанні

Активне впровадження соціальних мереж в освітній процес відкриває нові можливості, та водночас ставить перед педагогами низку важливих психолого-педагогічних завдань.

Спираючись на досвід зарубіжних педагогів [37, 38], виокремлюють низку психологічних, соціальних та педагогічних аргументів на користь використання соціальних мереж в освітньому процесі:

4) Соціальні мережі – це комфортне, зручне, позитивно налаштоване, знайоме для учня середовище, популярне серед молоді.

5) Використовуючи соціальні мережі як навчальний інструмент, учні покращують здібності та формують навички: правильно та креативно використовувати дані для розв’язання проблем, спільно створювати навчальний контент, залучати інших та залучатися до проєктів через різні форми комунікації (форуми, опитування, голосування, коментарі, особисті повідомлення, чат тощо), планувати (події, зустрічі, нагадування про важливі дати), спостерігати та координувати свою роботу.

6) Аудиторна дискусія може бути продовжена в соціальній мережі, таким чином навчання набуває ознак безперервності.

7) Віртуальна навчальна група, створена в будь-якій соціальній мережі, завжди доступна (умова – використання мережі Інтернет).

З психолого-педагогічної точки зору соціальні мережі можуть бути ефективним інструментом, що сприяє розвитку самостійності, активності, критичного мислення та соціальної взаємодії. Завдяки неформальному стилю спілкування учні частіше проявляють ініціативу, не бояться висловлювати свою думку та залучаються до дискусій. Для підлітків соціальні мережі – це звичне середовище, де вони почуваються впевнено, тож інтеграція навчального контенту в це середовище підвищує мотивацію до навчання.

Водночас використання соціальних мереж має враховувати вікові психологічні особливості учнів, адже організація ефективного освітнього процесу без цього неможлива. У молодшому шкільному віці (6–10 років) діти роблять лише перші кроки в системному навчанні. У цей період переважає наочно-образне мислення, яке поступово трансформується в логічне. Молодші школярі дуже емоційні, чутливо реагують на похвалу чи осуд, для них надзвичайно важлива підтримка вчителя, бо саме він є головним авторитетом і зразком для наслідування. Водночас діти ще не володіють достатнім рівнем саморегуляції, тому їм важко довго зосереджуватись чи організовувати свою діяльність без зовнішньої допомоги.

Середній шкільний вік (11–14 років) характеризується значним психологічним зрушенням. Діти починають переосмислювати своє місце в суспільстві, прагнуть самостійності, критично ставляться до дорослих, зокрема до вчителів. У цей період зростає роль однолітків, а соціальне середовище стає джерелом ціннісних орієнтирів. Мислення в цьому віці стає більш аналітичним, але водночас зберігається емоційна нестабільність, вразливість до критики та прагнення до справедливості. У підлітків формується самооцінка, яка часто є непостійною, і вони гостро реагують на успіх або невдачу.

У старшому шкільному віці (15–17 років) школярі набувають здатності до абстрактного та теоретичного мислення. Це період становлення особистості, формування світогляду та життєвих орієнтирів. У цей період учні прагнуть до самостійності, самовираження та професійного самовизначення, їм стає властива підвищена здатність до рефлексії, аналізу та планування. Школярі в цей час здатні до самоосвіти, глибшого аналізу інформації та прояву ініціативи. Водночас вони потребують простору для діалогу, можливості впливати на процес навчання, брати участь у прийнятті рішень.

Кожен віковий етап має свої унікальні риси, що визначають здатність дитини сприймати, осмислювати та застосовувати знання. Молодші школярі потребують більш чіткого керування та структурованого контенту, тоді як

старші учні – більше автономії та можливостей для самовираження. Також важливо розуміти, що для багатьох підлітків віртуальна взаємодія часто є більш значущою за реальне спілкування, що може призводити до соціальної ізоляції та поверхневого засвоєння інформації. Розуміння вікових психологічних особливостей дозволяє не лише враховувати індивідуальні потреби учнів, а й ефективно впроваджувати сучасні освітні інструменти, зокрема цифрові технології та соціальні мережі.

Активне використання соціальних мереж в навчальних цілях сприяє розвитку цифрової грамотності студентів, їхнього вміння ефективно використовувати онлайн-інструменти для навчання та комунікації.

Важливо визначити потенційні психолого-педагогічні виклики, які існують під час використання соціальних мереж в освітньому процесі. Одним із найсуттєвіших викликів є формування залежності від соціальних мереж. Постійна присутність у віртуальному середовищі та нескінченне оновлення стрічки новин можуть відволікати учнів від навчального матеріалу, знижувати концентрацію уваги та мотивацію до глибокого мислення.

Іншим важливим викликом є деформація спілкування. У соціальних мережах діти звикають до спрощеного, іноді поверхневого стилю комунікації, що не завжди відповідає вимогам академічного мовлення. У навчальному процесі це може призводити до зниження якості письмового й усного мовлення, втрати навичок аргументації та логічного викладення думок.

Існують також ризики психологічного впливу, а саме кібербулінгу та неетичної поведінки. Учні, які ще не сформували достатній рівень критичного мислення, можуть некритично сприймати дезінформацію або стати жертвами психологічного тиску. Анонімність та відсутність безпосереднього контакту, в свою чергу, можуть сприяти проявам агресії та образ.

З педагогічної точки зору, викликом є також відсутність чітких меж між навчальним і особистим простором. Соціальні мережі сприяють поширенню неформального спілкування між педагогом і здобувачами освіти, що ускладнює дотримання професійно-педагогічної етики, порушує традиційну

субординацію та може зумовлювати комунікативні непорозуміння й зниження рівня педагогічного впливу. Крім того, актуальною залишається проблема нерівного доступу до цифрових технологій, яка в умовах активного впровадження соціальних мереж в освітній процес набуває ознак соціальної нерівності. Відсутність у частини учнів стабільного доступу до інтернет-ресурсів, сучасних гаджетів та необхідних цифрових компетентностей істотно обмежує можливості залучення до повноцінної освітньої взаємодії, ускладнюючи реалізацію принципу рівності в освіті.

Отже, використання соціальних мереж в освіті має потужний потенціал, але одночасно потребує продуманих психолого-педагогічних підходів. Педагоги мають враховувати вікові особливості учнів, формувати цифрову грамотність, критичне мислення, забезпечувати емоційну підтримку та встановлювати чіткі правила використання соціальних платформ у навчальному процесі.

1.4 Методика використання соціальних мереж у навчанні географії

На сучасному етапі відбувається активне оновлювання та реалізація концепції географічної освіти у Новій українській школі. Широке використання та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, а саме соціальних мереж, в освітньому секторі має важливе значення для розвитку наукових досліджень і розробок. Зростає якість освітнього програмного забезпечення, постійно розробляються нові методи викладання та навчання. В освітню сферу впроваджуються нові навчальні курси і методики, а також різні варіанти форм і методів навчання.

Методика навчання географії (за С. Коберником) – це наука про закономірності й особливості процесу навчання географії в школі. Вона розробляє і встановлює раціональні методи і прийоми, засоби і форми організації навчальної діяльності, під час якої відбувається свідоме оволодіння учнями системою знань із шкільного курсу географії та формуються

відповідні уміння і навички щодо застосування цих знань [28]. У навчанні географії методика має враховувати специфіку предмета, який орієнтований на просторове мислення, аналітичну діяльність, роботу з картографічним матеріалом і природничими даними.

Освітній потенціал соціальних мереж є досить високим. Facebook, Instagram, YouTube, TikTok, Twitter та інші мережі дозволяють вчителю створювати дидактичний контент – мінілекції, віртуальні екскурсії, опитування, інтерактивні карти, інфографіку, відеопояснення тощо. Такі ресурси забезпечують візуалізацію навчального матеріалу, що особливо важливо для географії, так як цей предмет тісно пов'язаний з просторовим мисленням і образним сприйняттям.

Залучення соціальних мереж до організації проєктної та дослідницької діяльності здобувачів освіти відповідає сучасним педагогічним тенденціям щодо активізації навчального процесу через інтерактивні форми роботи. Соціальні мережі надають можливість учням створювати тематичні освітні спільноти, координувати групову діяльність, презентувати результати досліджень, вести авторські блоги географічного спрямування, а також здійснювати обмін емпіричними спостереженнями щодо природних процесів чи туристичних об'єктів. Така форма навчальної взаємодії сприяє розвитку критичного мислення, формуванню інформаційно-медійної компетентності та удосконаленню комунікативних навичок.

Реалізація комунікативного потенціалу соціальних мереж також є змістовно важливим елементом методики. Цифрові платформи забезпечують ефективний зворотний зв'язок між учителем та учнями, учнями та учнями та дозволяють своєчасно реагувати на освітні запити.

У межах індивідуалізації навчального процесу соціальні мережі відкривають нові можливості для реалізації диференційованого підходу. Використання соціальних мереж дозволяє вчителю гнучко структурувати освітній контент, пропонуючи учням завдання різного рівня складності з урахуванням їхніх особливостей, навчального темпу та інтересів. Зокрема, в

межах однієї публікації можуть бути запропоновані завдання для ознайомлення, аналітичного осмислення, творчої трансформації або самостійного пошуку, що сприяє більш повному розкриттю індивідуального потенціалу кожного учня.

Отже, ефективна методика використання соціальних мереж у навчанні географії повинна поєднувати традиційні дидактичні принципи з можливостями сучасних цифрових технологій. Такий підхід не лише підвищує інтерес учнів до предмета, а й формує нову культуру навчання, зорієнтовану на активну участь, самостійність, творчість та міжособистісну взаємодію в інформаційному суспільстві.

Загалом, географічна освіта є невід'ємною складовою для формування цілісного уявлення про просторові особливості навколишнього середовища, розвиток просторового мислення, екологічної свідомості та практичних навичок орієнтування в просторі. Значення географічної освіти в умовах сучасних викликів, таких як глобальні кліматичні зміни, урбанізація та сталий розвиток, стрімко зростає, вимагаючи нових підходів до викладання.

Соціальні мережі розглядаються як інструменту сучасного освітнього середовища, який дає змогу розширити можливості комунікації, візуалізації навчального матеріалу та взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. На сьогодні, соціальні мережі здатні розширити межі традиційного навчання, зробити його більш гнучким, персоналізованим та адаптованим до потреб сучасних здобувачів освіти. Проте, під час їх використання необхідно враховувати можливі ризики, такі як інформаційне перевантаження, відволікання уваги та забезпечення інформаційної безпеки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ВИКЛАДАННІ ГЕОГРАФІЇ

2.1 Огляд популярних соціальних мереж та їх функціональних можливостей для освітніх цілей

Соціальні мережі, які спершу виникли як платформи для особистого спілкування, сьогодні перетворилися на потужний інструмент впливу, обміну знаннями та організації спільної діяльності. В умовах трансформації освітнього процесу, пов'язаної з цифровізацією суспільства, використання соціальних медіа набуває нового змісту та функціональності. Крім того, використання соціальних платформ в освітньому процесі сприяє інклюзивності, створюючи широкі можливості для доступу до знань.

Поступово спростовується стереотип, що соціальні мережі призначені тільки для розваг, приходить розуміння, що їх можна продуктивно використовувати для різноманітних форм роботи. Вміле використання соціальних мереж у освітньому процесі стимулює творчий розвиток, уміння правильного пошуку інформації, відсіювання фейкових повідомлень та створення власних цікавих дописів на будь-яку тематику [14].

Найбільш затребуваними соціальними мережами серед дітей, підлітків і молоді віком до 35 років залишаються TikTok, YouTube, Instagram і Viber. Такий висновок підтверджується результатами соціологічного дослідження, проведеного в межах програми USAID «Мріємо та діємо» [30].

За отриманими даними, серед дітей віком 10–12 років найпоширенішим є TikTok – 65% респондентів користуються додатком щоденно або кілька разів на день. На аналогічному рівні фіксується щоденне використання YouTube (65%), трохи менше – Telegram (63%), Viber (47%) та Instagram (19%) (рис.2.1). Загальна частка користувачів TikTok серед опитаних становить 78%, YouTube – 63%. Водночас 48% опитаних щоденно взаємодіють з контентом в Instagram, а 29% - у Viber [30]. Такі дані свідчать про домінування короткоформатного та

візуально орієнтованого контенту серед молодіжної аудиторії, і саме це варто враховувати під час адаптації освітніх стратегій до цифрового середовища.

Рис. 2.1 Частка респондентів, які щоденно користуються соціальними мережами [30]

Огляд соціальних мереж та їх функціональних можливостей для освітніх цілей доцільно здійснювати за такими критеріями [37, 38]:

1. Тип контенту:

- текстовий (пости, блоги),
- візуальний (зображення, інфографіка)
- відео- та аудіоконтент,
- стрімінг і живі трансляції.

2. Можливості для взаємодії:

- коментування, обговорення, чати,
- створення груп, спільнот, класів,
- організація опитувань, голосувань, подій.

3. Можливості для зворотного зв'язку:

- приватні повідомлення,
- використання «реакцій»,
- онлайн-консультації, прямі ефіри.

4. Навчальні інструменти:

- завантаження та обмін файлами,
- інтеграція з іншими освітніми сервісами (Moodle, Zoom тощо),
- можливість закріплення навчального контенту (прикріплення постів, списки матеріалів).

5. Доступність та технічні вимоги:

- наявність додатків для Android/iOS,
- простота інтерфейсу, доступність для різних вікових груп.

6. Безпека та конфіденційність:

- налаштування приватності,
- контроль доступу до контенту,
- відсутність або наявність реклами та стороннього контенту.

7. Поширеність серед цільової аудиторії:

- рівень популярності серед учнів, студентів, педагогів,
- географічна та вікова охоплюваність,
- культурна відповідність контенту.

8. Потенціал:

- співпраця в групах,
- документування результатів,
- обмін рефлексією, публікації звітів, фото- та відеозвітів.

Використання запропонованих критеріїв дозволяє охопити ключові аспекти, які мають вплив на ефективність їх використання під час навчання. Різноманітність форматів, функціоналу та потенціал сприяє кращому розумінню та засвоєнню матеріалу, можливості для взаємодії та зворотного зв'язку дають змогу обговорити інформацію, оцінити рівень розуміння, а також мотивувати до подальшого навчання. Використання популярних платформ сприяє підвищенню залученості, а захист особистих даних на сьогодні теж відіграє важливу роль, особливо у роботі з дітьми [37, 38].

Розглянемо функціональні можливості найпопулярніших соціальних платформ, які можуть бути ефективно інтегровані в освітнє середовище.

Instagram є досить популярною соціальною мережею серед молоді, що зумовлено її акцентом на візуальний контент. Це робить платформу надзвичайно корисною в освітньому процесі, особливо у вивченні предметів, які потребують наочної демонстрації. Наприклад, у географії можна використовувати фотографії ландшафтів, картографічні зображення, інфографіку щодо клімату чи населення. Публікація навчальних дописів із зображеннями дозволяє подати складний матеріал у доступній і привабливій формі. Це сприяє кращому запам'ятовуванню інформації. Використання Stories відкриває можливості для щоденної взаємодії з учнями. Наприклад, можна влаштовувати міні-опитування, нагадувати про завдання, у форматі коротких відео чи слайдів з ключовими тезами подавати інформацію. Крім того, учням можна давати домашні завдання, під час яких вони використовуватимуть свою особисту сторінку для їх виконання. Інформативні відеоформати типу Reels також можуть бути ефективним інструментом популяризації знань, оскільки дозволяють у стислій та динамічній формі поширювати корисну інформацію, цікаві факти та навчальні матеріали.

YouTube є незамінним інструментом у системі сучасної освіти, особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання. Наразі існує безліч корисних навчальних блогів, що допомагають донести інформацію в динамічній, інтерактивній і доступній формі. Ця платформа надає можливість вчителям створювати авторські навчальні канали, формувати цілісні відеокурси або публікувати тематичні серії відео з певного предмету. Розміщення відеоуроків, лекцій, майстер-класів дозволяє учням повертатися до матеріалу за потреби та переглядати складні теми у зручному темпі. Перегляд освітніх матеріалів з різних галузей знань розширює межі класичної освіти, залучаючи до процесу навчання експертів з усього світу, різноманітні точки зору та новітні досягнення науки.

TikTok – це найпопулярніша соціальна мережа серед сучасної молоді. Платформа демонструє значний потенціал для неформального навчання. Наприклад, короткі відео тривалістю до 60 секунд дозволяють концентровано

доносити навчальну інформацію, це сприятиме кращому запам'ятовуванню. Освітній контент може бути поданий у вигляді популярних трендів, флешмобів, що стимулюватиме залучення молоді. Інтерактивність платформи відкриває широкі можливості для використання коментарів, реакцій, дуетів сприяє створенню зворотного зв'язку, що також підвищує рівень залучення. Візуалізація процесів, а саме демонстрація експериментів, географічних явищ, практичних дій у динамічній та доступній формі забезпечує підвищення інтересу до навчання та формування стійкої мотивації до самостійного пізнання.

Viber – це платформа миттєвого обміну повідомленнями, яка має функціональність, придатну для організації освітнього середовища, зокрема в школах. Групові чати дають змогу створювати спільноти учнів, класів або батьків, організовувати поточне спілкування та координацію навчального процесу. Тематичні канали сприяють формуванню спільноти навколо навчального предмета чи проєкту та забезпечують структуровану подачу навчального контенту у доступному форматі. Функція опитувань дозволяє оперативно збирати зворотний зв'язок або перевіряти рівень засвоєння знань. Крім того, у Viber зручно надсилати презентації, документи, фото, відео, домашні завдання.

Кожна із соціальних мереж – Instagram, YouTube, TikTok, Viber – має специфічний набір функціональних можливостей, які, за умови обґрунтованого педагогічного підходу, можуть бути ефективно інтегровані в освітній процес. Їхнє використання не лише урізноманітнює форми подання навчального матеріалу, але й сприяє підвищенню мотивації учнів, розвитку цифрової компетентності, медіаграмотності та навичок самостійної навчальної діяльності. У табл. 2.1 представлено порівняння функціональних можливостей найпопулярніших соціальних мереж.

Таблиця 2.1

Порівняльна таблиця функціональних можливостей соціальних мереж **Instagram, TikTok, Viber, YouTube** для освітніх цілей [розроблено автором]

Критерій	Instagram	TikTok	Viber	YouTube
<i>Тип контенту</i>	Фото, відео, stories, reels	Короткі відео, серія фото	Текст, аудіо, фото, відео	Відео
<i>Можливості взаємодії та зворотній зв'язок</i>	Коментарі, лайки, особисті повідомлення, опитування, реакції	Коментарі, лайки, дуети	Повідомлення, обговорення в групах, реакції, канали	Коментарі, лайки
<i>Навчальні інструменти</i>	Інфорграфіка, reels як міні-уроки	Демонстрація міні-лекцій, створення відео	Обмін файлами, створення навчальних груп та каналів	Виклад лекцій, презентацій, відеоуроків
<i>Доступність</i>	Висока	Висока	Висока	Висока
<i>Безпека та конфіденційність</i>	Обмежене управління приватністю	Помірний контроль	Налаштування доступу в групах	Контроль публічності відео, обмеження доступу
<i>Поширеність</i>	Висока	Дуже висока	Помірна	Висока
<i>Потенціал</i>	Підходить для інтеграції креативного контенту, ведення тематичних сторінок	Підходить для створення та поширення відео-звітів, творчих проєктів, акцент на коротку форму та візуалізацію	Підходить для організаційної роботи	Підходить для демонстрації досліджень, рефлексій, уроків

Порівняльний аналіз функціональних можливостей чотирьох популярних соціальних мереж засвідчує різний ступінь придатності кожної платформи до використання в освітньому процесі.

Instagram демонструє високу ефективність для візуалізації навчальної інформації. Платформа дозволяє створювати навчальні дописи з фото, картами, інфографікою, використовувати сторіз для щоденних завдань, опитувань, а також організовувати тематичні акаунти класу або предмету. Основною його перевагою є можливість залучення учнів через естетичну та динамічну подачу матеріалу.

Формат швидких роликів у TikTok дозволяє подавати окремі факти, пояснення або експерименти у стислій, емоційно насиченій формі, що є особливо цікавим для молоді. TikTok також сприяє популяризації знань через тренди, челенджі та інтерактивні формати.

Viber має обмежені мультимедійні функції порівняно з іншими платформами, однак забезпечує зручну комунікацію завдяки груповим чатам, тематичним каналам та опитуванням. Функціональність застосунку особливо корисна для швидкого інформування учнів, організації зворотного зв'язку та координації спільної діяльності.

YouTube є найбільш універсальним засобом для публікації відеоуроків, лекцій та пояснень практичних дій. Особливість соціальної мережі полягає у можливості формування авторських освітніх каналів, які слугуватимуть постійним ресурсом для навчання.

Загалом, кожна з проаналізованих соціальних мереж має власну спеціалізацію, вибір платформи повинен залежати від вікової категорії учнів, специфіки навчального предмета, а також цілей навчання.

2.2 Цифрова грамотність та медіакомпетентність сучасних вчителів

«Інтеграція мережевих технологій у структуру сучасного уроку сприяє підвищенню якості освітнього процесу, зокрема через формування

медіаінформаційної грамотності учнів, що є одним із ключових компонентів нової української школи (НУШ) та відповідає викликам інформаційного суспільства» [12, с. 51].

Впровадження новітніх цифрових технологій у систему освіти відкриває можливості розробки й використання нових методів викладання та навчання. Розвиток цифрової компетентності педагога є одним із ключових питань освіти. Учасники освітнього процесу повинні бути в тренді сучасних технологій, вміти застосовувати новітні цифрові засоби, створювати відповідне середовище для своїх учнів, знати шляхи і способи безпечного поводження в мережі Інтернет, а також бути здатними захищати особисту інформацію в цифровому просторі. Тому для педагога нагальною потребою є формування його цифрової компетентності [31].

Війна в Україні продемонструвала гостру потребу застосування цифрових технологій у системі освіти, завдяки яким доступ до освіти залишається безперервним. Потреба у високому рівні цифрового потенціалу та професійної підготовки працівників у сфері освіти і науки стала викликом для України.

Загалом, поняття цифрова компетентність означає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства. Включає цифрову та інформаційну грамотність, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту (зокрема програмування) та кібербезпеку [31].

Цифрова компетентність педагогічного працівника має забезпечувати розвиток широкого спектру усіх її складових: від медіаграмотності до опрацювання та критичного оцінювання інформаційних даних, безпеки та співпраці в мережі Інтернет до знань про різноманітні цифрові технології та пристрої, вміння використовувати відкриті ресурси та технології для професійного розвитку, формування у учнів умінь ефективно користуватися цифровими технологіями та сервісами у навчальних та життєвих ситуаціях для розв'язування різних проблем та завдань, застосовувати інноваційні технології

для оцінювання результатів їх навчальної діяльності, розуміння поняття кодування, елементів штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності та вирішення професійних проблем за допомогою використання цифрових технологій. Перш за все, педагогічні працівники мають розуміти, як цифрові технології можуть підтримувати комунікацію, співпрацю, творчість та інноваційність, усвідомлювати їх функціональні особливості, обмеження, наслідки та ризики використання; загальні принципи, механізми та логіку, що лежать в основі створення цифрових сервісів, які постійно розвиваються, а також знати основи функціонування та використання різних цифрових пристроїв, комп'ютерних програм та мереж [19].

Медіаграмотність – це не лише здатність споживати інформацію, але й критично її осмислювати, перевіряти джерела, розпізнавати фейки та маніпуляції, а також створювати власний медіаконтент. У контексті професійної діяльності вчителя це поняття охоплює кілька важливих аспектів. По-перше, вчитель має вміти критично мислити та аналізувати медіаматеріали, і розуміти, які з них можна використовувати в процесі навчання як достовірні та корисні. По-друге, обов'язковим критерієм є дотримання авторського права, правил цитування, принципів доброчесності під час створення або використання медіаконтенту. По-третє, учитель має виступати медіаментором – навчати школярів перевіряти інформацію, розуміти вплив медіа, уникати цифрових загроз, таких як маніпуляції та кібербулінг.

Цифрові компетентності – це базова річ, без якої неможливо уявити ефективну роботу сучасного вчителя, а цифрова грамотність для педагога стає пріоритетом.

У Законі України «Про освіту» цифрова компетентність визнана однією з ключових [23].

Водночас Державна стратегія регіонального розвитку (2021–2027 рр.) вказує на низький рівень цифровізації як один із викликів. Також існує Європейська рамка цифрової компетентності для

освітян (DigCompEdu) – опис того, як цифрові технології можна використовувати для освіти та навчання.

У документі окреслено 22 компетентності, які об'єднані в шість ключових сфер цифрової компетентності педагогічних працівників. Кожна з цих сфер охоплює різні аспекти професійної діяльності вчителя:

- Професійне залучення, яке передбачає здатність ефективно застосовувати цифрові технології для професійного спілкування, взаємодії з колегами, а також для особистісного та професійного розвитку впродовж життя.
- Робота з цифровими ресурсами – охоплює уміння здійснювати пошук, добір, адаптацію, створення та обмін якісними цифровими навчальними матеріалами відповідно до педагогічних цілей і потреб учнів.
- Оцінювання навчальних досягнень – передбачає застосування цифрових інструментів для моніторингу, аналізу та оцінювання результатів навчання учнів із метою формування зворотного зв'язку та підвищення якості освіти.
- Сприяння інклюзивності та активному залученню – означає використання цифрових технологій для забезпечення доступності навчання, врахування освітніх потреб різних категорій учнів і створення умов для їхньої активної участі в освітньому процесі.
- Формування цифрової компетентності учнів, що включає підтримку здобувачів освіти в опануванні цифрових технологій для ефективної комунікації, створення цифрового контенту, розвитку критичного мислення, творчості та здатності до розв'язання проблем у цифровому середовищі [36] .

Однією з умов цифровізації освіти є розробка методик та методичного супроводу впровадження цифрових технологій. Однією з найактуальніших проблем у освітньому просторі України є впровадження якісного електронного освітнього контенту, адже реформування системи освіти передбачає суттєві зміни у технологічному забезпеченні освітнього процесу,

що забезпечує можливості для вирішення питань освіти сьогодення, яка оптимізується на основі світових тенденцій формування інтелектуального потенціалу [3].

Існує безліч переваг використання цифрових технологій та розвитку цифрових навичок на уроках. Наприклад, застосування цифрових інструментів та онлайн-ресурсів у навчальному середовищі сприяє підвищенню зацікавленості учнів у процесі засвоєння знань. У разі доцільного та методично обґрунтованого використання технологій вони не лише не відволікають учнів, а навпаки – стимулюють активну участь у навчанні. Виконання творчих завдань із використанням цифрових технологій, зокрема створення презентацій, відео або дописів для соціальних мереж, забезпечує глибше осмислення навчального матеріалу, формує в учнів уміння узагальнювати, структурувати та візуалізувати інформацію. У контексті цифрової трансформації економіки та суспільства, зростає попит на фахівців, що володіють цифровими компетентностями. Наразі, школа повинна забезпечити учням відповідний рівень цифрової грамотності, необхідний для успішної самореалізації в майбутньому. Опанування цифрових інструментів ще зі шкільних років формує впевнене ставлення до технологій та адаптацію до змін.

2.3 Практика використання соціальних мереж у закладах освіти під час уроків географії

«У контексті сучасної загальної середньої освіти соціальну мережу доцільно розглядати як віртуальне комунікативне середовище, що забезпечує організацію, підтримку та розвиток соціальних контактів, обмін навчальною інформацією та засобами взаємодії між учасниками освітнього процесу. Як зазначено у наукових джерелах, соціальні мережі є «інтерактивними багатокористувацькими веб-платформами, контент яких генерується самими

користувачами» [22, с. 159], та передбачають попереднє створення облікового запису.

У шкільній практиці соціальні мережі набувають значення як додатковий інструмент організації освітнього середовища, що виходить за межі традиційного уроку. Завдяки функціональним можливостям (створення груп, обмін файлами, мультимедійні ресурси, онлайн-опитування тощо), вони стають ефективними каналами комунікації між учнями, вчителями та батьками, зокрема під час виконання індивідуальних і групових завдань у позаурочний час.

Методично обґрунтоване та педагогічно цілеспрямоване використання цифрових інструментів, в тому числі соціальних мереж, у навчанні сприяє формуванню саморегульованої навчальної діяльності школярів, що ґрунтується на принципах активності, самостійності й відповідальності. За даними дослідників, використання електронних сервісів соціальних мереж розвиває самоорганізацію, інформаційну мобільність та критичне мислення, адже навчання в цифровому середовищі є гнучким, динамічним і орієнтованим на потреби здобувачів освіти [33].

Цифрові технології в НУШ не розглядаються як додаткова опція, а як невід’ємна частина освітнього процесу. Вони дозволяють зробити навчання більш інтерактивним, гнучким та індивідуалізованим. За допомогою онлайн-платформ, інтерактивних вправ, віртуальних лабораторій, хмарних сервісів вчителі можуть не лише підвищити мотивацію учнів, а й сприяти формуванню важливих компетентностей, таких як критичне мислення, навички дослідження, цифрова грамотність та командна робота. Крім того, цифрові інструменти розширюють можливості інклюзивної освіти, забезпечуючи доступ до адаптованого контенту для дітей з особливими освітніми потребами. Водночас їхнє використання сприяє реалізації формувального оцінювання, дає змогу швидко аналізувати прогрес учнів і коригувати освітній процес у реальному часі.

Уроки географії мають потужний потенціал для інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій ІКТ, оскільки сам предмет є міждисциплінарним за своєю природою, оперує просторовими даними, візуалізацією процесів та великою кількістю аналітичної інформації. Ефективне впровадження ІКТ у географічну освіту дозволяє перетворити процес навчання на захопливу дослідницьку діяльність, підвищити інтерес учнів до предмета та сформувати низку важливих умінь і навичок.

Нами було проведено опитування за допомогою Google Form «Використання соціальних мереж у навчанні» серед вчителів географії 286 школи м. Київ, Коцюбинського ліцею №2, Коростенського міського ліцею №12.

Опитування містило ряд запитань, таких як:

- Чи використовуєте Ви соціальні мережі у своїй педагогічній діяльності?
- Які платформи Ви використовуєте?
- З якою метою Ви використовуєте соціальні мережі в педагогічній діяльності?
- Напишіть конкретний приклад використання Вами соціальних мереж під час освітнього процесу.
- Які форми навчання через соціальні мережі найбільше подобаються учням?
- Які переваги Ви бачите у використанні соціальних мереж у навчанні?
- Які недоліки Ви бачите у використанні соціальних мереж у навчанні?
- Які труднощі Ви зустрічаєте при інтеграції соціальних мереж у освітній процес?

За результатами проведеного опитування усі респонденти (100%) активно використовують соціальні мережі у своїй педагогічній діяльності. Це свідчить про високий рівень цифрової обізнаності сучасних учителів та прагнення застосовувати інноваційні підходи в освітньому процесі. Як видно з рис. 2.2, найбільшою популярністю користуються такі платформи:

- YouTube – ця соціальна мережа використовується усіма респондентами, без винятку, що свідчить про високий потенціал відеоконтенту в контексті візуалізації навчального матеріалу;
- 50% опитаних користуються Facebook та Viber, які слугують здебільшого для створення спільнот, обміну навчальними матеріалами, а також для налагодження двосторонньої комунікації між учителем, учнями та їхніми батьками;
- 25% опитаних використовують Instagram та TikTok.

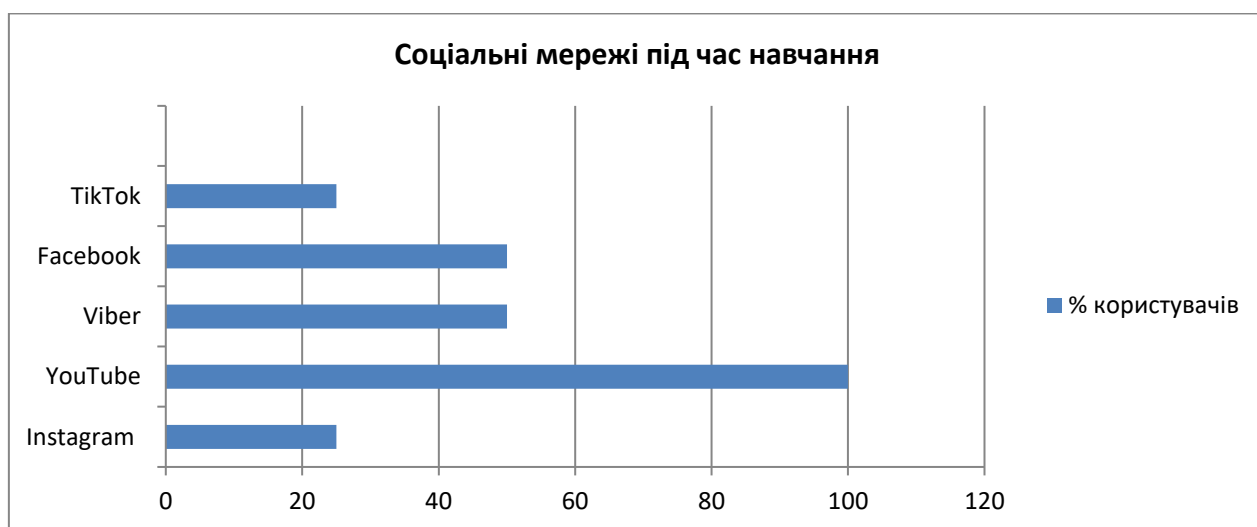

Рис. 2.2 Результати опитування щодо використання соціальних мереж під час навчання [розроблено автором]

Аналізуючи цілі використання соціальних мереж, варто зазначити, що обмін навчальними матеріалами та комунікація з учнями – основна мета використання соціальних мереж під час освітнього процесу, адже так вказали 75% опитаних, 20% респондентів проводять опитування та шукають цікаві завдання, а 5% вчителів ведуть особистий блог та використовують соціальні мережі для домашніх завдань.

Конкретними прикладами використання соціальних мереж слугують створення мемів на тему «Кліматичні парадокси», демонстрація деяких елементів відео-уроків на YouTube, які вчителі використовують як додаткові візуальні матеріали для пояснення тем, комунікація з учнями у Viber-групах

для організації навчального процесу та зворотнього зв'язку, пошук фото- та відеоматеріалів, що дозволяє зробити навчання більш наочним і динамічним.

За результатами опитування, найбільше учням подобаються формат відеоуроків у поєднанні зі створенням мультимедійного контенту. Вчителі наголошують, що учні позитивно сприймають можливість власної участі у підготовці навчального контенту, особливо коли вона передбачає використання знайомих цифрових платформ та інструментів.

Важливо зауважити, що залучення соціальних мереж до освітньої діяльності вимагає критичного осмислення їх потенціалу, а також врахування низки ризиків і викликів. Однією з ключових переваг соціальних мереж у навчальному процесі є підвищення мотивації та залученості учнів. Комунікація у звичних для учнів цифрових середовищах створює умови для більш активного їх включення в освітню діяльність, сприяє розвитку навчальної самостійності, творчості та ініціативності. Учителі зазначають, що соціальні мережі надають змогу оперативно взаємодіяти з навчальним матеріалом, ділитися знаннями та створювати цифровий контент, школярі відчують значущість власного внеску в освітній процес.

Крім того, інтеграція соціальних мереж у навчання сприяє розвитку цифрових компетентностей, адже учні опановують базові навички пошуку, обробки та аналізу інформації, вчать створювати презентації, відео та інші мультимедійні продукти.

Соціальні мережі сприяють покращенню комунікації між усіма учасниками освітнього процесу – учнями, вчителями та батьками, забезпечуючи швидкий обмін інформацією, зворотний зв'язок, а також можливість налагодження взаємодії не лише в межах класу, а й у міжшкільних або міжнародних освітніх проєктах. Враховуючи певну комунікаційну відкритість, створюються передумови для формування навчального середовища, заснованого на співпраці, довірі та взаємній підтримці, а це, у свою чергу, важлива складова успішного навчання.

Ще одним вагомим плюсом є інформаційна підтримка, адже за допомогою соціальних платформ можна оперативно поширювати навчальні матеріали, інструкції, нагадування тощо. Цей компонент забезпечує безперервність освітнього процесу навіть у позаурочний час або в умовах дистанційного навчання.

Незважаючи на численні переваги, використання соціальних мереж під час освітнього процесу стикається з певними викликами. Перш за все, це відволікання учнів на сторонній контент та їх розосередження. Про дану проблему вказали більшість опитаних вчителів. Велика кількість розважального контенту в соціальних мережах створює ризик втрати навчального фокусу, а це негативно впливає на результати навчання та дисципліну.

Важливо також враховувати ризики, пов'язані з інформаційною безпекою та конфіденційністю. Не всі учні та вчителі мають достатній рівень обізнаності щодо захисту персональних даних, а це може призвести до їх витоку, кібербулінгу або іншого виду цифрової загрози. Крім того, ефективне використання соціальних мереж у навчанні вимагає високого рівня медіаграмотності як з боку учнів, так і педагогів. Без належної підготовки існує небезпека використання недостовірної або маніпулятивної інформації. Саме тому важливо завжди перевіряти інформацію на правдивість.

Ще однією проблемою є зниження якості навчального контенту, адже у відкритих соціальних мережах інформація не завжди відповідає освітнім вимогам. Відтак важливою залишається роль учителя як модератора інформаційного потоку, здатного забезпечити педагогічну доцільність поданого матеріалу.

Спираючись на відповіді респондентів, варто зазначити, що половина опитаних не стикалися з проблемами під час використання соціальних мереж на уроках. Проте інша частина все ж виокремила труднощі, пов'язані з інтеграцією соціальних мереж у освітній процес. Найчастіше виникають технічні труднощі, а саме нестабільний доступ до Інтернету. Одним із

викликів є відсутність розроблених методичних матеріалів або чітких моделей застосування соціальних мереж у викладанні географії. Педагогу доводиться самостійно експериментувати з форматами, наприклад, сторітелінгом, інтерактивними завданнями, що потребує додаткового часу та зусиль. Частина вчителів відчуває невпевненість у власних цифрових навичках, інколи виникає внутрішній опір новим підходам.

Соціальні мережі мають значний потенціал як засіб інноваційний педагогічний засіб, здатний модернізувати освітній процес та зробити його інтерактивним. Водночас їх ефективне застосування потребує виваженого, критичного підходу, орієнтованого на розвиток цифрової та медіаграмотності усіх учасників освітнього процесу та забезпечення інформаційної безпеки.

Отже, огляд популярних соціальних мереж Facebook, Instagram, YouTube, TikTok, Viber та їхніх функціональних можливостей для освітніх цілей засвідчив їхню універсальність та адаптованість до різноманітних навчальних завдань. Цифрові платформи слугують для візуалізації інформації, легкої комунікації учителів з учнями, учнів з учнями, створення спільних проєктів та групової роботи, а також надають доступ до актуальної інформації.

Водночас, успішність інтеграції соціальних мереж значною мірою залежить від рівня цифрової грамотності та медіакомпетентності сучасних вчителів. Попри загальне зростання обізнаності з цифровими технологіями, існують значні відмінності у готовності педагогів ефективно використовувати соціальні мережі у освітньому процесі.

На основі вивчення практики використання соціальних мереж у викладанні географії виявлено приклади успішної інтеграції цифрових технологій у освітній процес, що забезпечують підвищення інтересу учнів до предмета, активізацію їхньої пізнавальної діяльності, залучення до творчих і проєктних форм роботи. Разом із тим варто зазначити, що системне використання соціальних мереж у навчанні географії не є достатньо поширеним.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

3.1 Розробка навчальних завдань та проєктів з географії для учнів 7 класу

Розробка навчальних завдань і проєктів із використанням соціальних мереж дозволяє не лише урізноманітнити освітній процес, а й зробити його більш наближеним до реального життя учнів. Завдяки цьому географічні знання набувають практичного змісту, а навчання стає більш продуктивним.

Ефективним прикладом інтеграції соціальних мереж в освітній процес є розробка креативних завдань. Зокрема, доцільним є використання методики створення інформаційного контенту у форматі мемів або публікацій, присвячених різним географічним темам, що сприяє переосмисленню навчального матеріалу через призму сучасних медіаформ. Також багато молодих вчителів географії створюють особисті блоги, у яких діляться з аудиторією корисною та цікавою інформацією, своїми напрацюваннями та досвідом.

Одним із ключових викликів упровадження соціальних мереж у навчальний процес з географії є недостатня кількість методичних розробок і відсутність усталених моделей їх педагогічного використання. На сьогодні вчителям часто доводиться самостійно адаптувати інструменти цифрового середовища до навчального процесу шляхом експериментального впровадження таких форматів, як сторітелінг, мультимедійні проєкти, інтерактивні карти, тематичні обговорення тощо. Саме з метою подолання зазначеного виклику та забезпечення науково-методичної підтримки вчителів географії пропонується розробка прикладів навчальних завдань і проєктів, які базуються на використанні потенціалу соціальних мереж.

У 7 класі учні вивчають материки та океани. Головною метою вивчення географії у 7 класі є формування географічних знань про природу материків та

океанів, їхню цілісність і диференціацію, про населення та його життєдіяльність у різних природних умовах. Водночас розширюються знання про географічну оболонку та її компоненти. Зміст курсу створює необхідну основу для розуміння учнями ролі географічної оболонки у житті людей і впливу суспільства на природні умови [15].

Пропонуємо приклади завдань та проєктів, які можна реалізувати за допомогою соціальних мереж Instagram та TikTok для вивчення географії у 7 класі.

Завдання 1

Соціальна мережа: Instagram

Тема: «Африка»

Проект: «Африка на карті Instagram»

Опис завдання: У додатку Instagram знайдіть фотографії, що відображають крайні точки Африки (мис Рас-Енгела, мис Агульяс тощо) або характерні елементи берегової лінії (Гвінейська затока, Червоне море, Мозамбіцька протока). Пошук необхідно здійснювати за допомогою хештегів, геолокацій або ключових слів (рис. 3.1). Зробіть скріншоти знайдених фотографій та створіть фото-колаж. До кожної фотографії напишіть короткий опис, вказуючи, який географічний об'єкт зображено та його значення для розуміння географічного положення або берегової лінії Африки. Обов'язковою умовою є зазначення авторів публікацій.

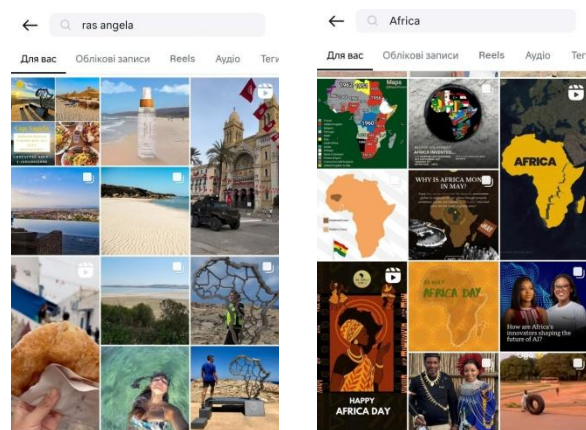

Рис. 3.1 Приклад пошуку фотографій у додатку Instagram

Очікувані результати:

- Учні зможуть візуально ідентифікувати крайні точки та характерні елементи берегової лінії Африки на фотографіях.
- Учні зрозуміють вплив географічного положення та особливостей берегової лінії на природу та господарську діяльність материка.
- Навчатися коротко та інформативно описувати географічні об'єкти

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Учні вчаться ефективному пошуку інформації у цифровому середовищі.
- Учні вчаться критично оцінювати інформацію.
- Учні займаються обробкою цифрового контенту.

Враховуючи очікувані результати та можливість розвитку інформаційно-цифрової компетентності, виконання цього завдання допоможе учням усвідомити географічне положення Африки, візуалізувати крайні точки материка та особливості берегової лінії. Робота із соціальною мережею Instagram сприятиме розвитку навичок пошуку візуальної інформації, критичного оцінювання та короткого опису, а також комунікації між учнями та вчителем.

Завдання 2

Соціальна мережа: Instagram

Тема: «Африка»

Проект: «Стежками дослідників»

Опис завдання: Уявіть себе дослідником Африки, наприклад Давидом Лівінгстоном. Знайдіть сучасні фотографії місць, які вони досліджували. Створіть добірку з 3-5 фотографій у форматі каруселі або Instagram Story. До кожної фотографії зробіть підпис від імені обраного дослідника, описуючи його враження від побаченого та значення цього місця для географії материка. Опублікуйте допис або Story на свою сторінку в Instagram.

Очікувані результати:

- Учні дізнаються про внесок видатних дослідників у вивчення Африки.
- Учні зможуть співвідносити історичні дослідження із сучасним виглядом досліджених територій.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Учні можуть шукати інформацію про дослідників та місця їхніх експедицій в інтернеті, а потім візуалізувати ці місця через соціальну мережу Instagram.
- Учні вчаться відрізняти достовірні джерела інформації про дослідників та їхні подорожі.
- Учні створюють підписи до фотографій, імітуючи стиль та думки дослідників.

Завдання 3

Соціальна мережа: Instagram

Тема: «Африка»

Проект: «Синоптики»

Опис завдання: Знайдіть актуальні прогнози погоди у різних регіонах Африки. У мережі Інтернет знайдіть відповідні фотографії, які будуть наочно демонструвати погодні явища на материках. Зробіть публікацію у Instagram Stories, коротко описуючи поточну погодні ситуацію та пояснюючи, з яким кліматичним поясом це пов'язано.

Очікувані результати:

- Учні використають соціальну мережу у навчальних цілях.
- Навчаться знаходити та аналізувати актуальну інформацію про погоду в різних регіонах Африки.
- Зрозуміють вплив кліматичних поясів на поточну погоду.
- Розвинути аналітичні навички.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Учні вчаться знаходити надійні джерела прогнозів погоди та фотографій погодних явищ.
- Учні мають розрізняти достовірні та недостовірні джерела погодної інформації.
- Учні використовують цифрові інструменти для фіксації та представлення знайденої інформації.

У ході виконання завдання учні не лише можуть поглибити знання про кліматичні особливості Африки, але й активно застосувати цифрові інструменти для аналізу та представлення інформації про погоду. Створюючи публікації у Instagram Stories, школярі вчаться пов'язувати погодні явища з кліматичними поясами та регіональними особливостями континенту.

Завдання 4

Соціальна мережа: Instagram

Тема: «Узагальнення вивчених знань про материки»

Проект: «Мандрівник материками»

Опис завдання: Створи відео у форматі Reels або серію фото для допису, що включатимуть фото або малюнки природних об'єктів різних материків. Запропонуй підписникам угадати, який це материк. На наступний день дай правильну відповідь з коротким поясненням про обраний материк та цікавими фактами.

Очікувані результати:

- Учні зможуть розпізнавати характерні природні об'єкти різних материків за візуальними ознаками.
- Згадають та актуалізують знання про особливості природи різних материків (рельєф, клімат, рослинний і тваринний світ).
- Навчаться формулювати короткі та інформативні описи материків, виділяючи ключові характеристики та цікаві факти.
- Опанують навички інтерактивної комунікації з аудиторією.

- Сформується відчуття відповідальності за достовірність наданої інформації, креативність та ініціативність у представленні навчального матеріалу.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Учні здійснюють пошук фотографій або малюнків природних об'єктів різних материків у мережі Інтернет або використовують власні напрацювання, відбираючи найбільш вдалі та інформативні зображення.

- Учні використовують інструменти для створення відео у форматі Reels або для оформлення серії фотографій для допису.

- Учні вчаться ефективно комунікувати через соціальну мережу Instagram, використовуючи підписи, запитання до підписників та надаючи змістовні відповіді, таким чином опановуючи навички залучення аудиторії та подання інформації в інтерактивній формі.

Загалом, використання соціальної мережі Instagram у навчальних завданнях з географії сприяє розвитку таких складових інформаційно-цифрової компетентності, як інформаційна та медіаграмотність, комунікація та співпраця у цифровому середовищі, створення контенту та безпека у цифровому середовищі. Під час виконання завдань учні вчаться шукати, аналізувати та використовувати інформацію з цифрових джерел. Крім того, школярі комунікують один з одним, обмінюються інформацією, створюють власні публікації, використовуючи різні інструменти Instagram.

Соціальна мережа орієнтована на фото та відео контент, що ідеально підходить для візуалізації географічних об'єктів, погодних явищ, карт тощо. Використання знайомого додатку робить навчання ближчим до реального життя та цікавішим для підлітків.

У процесі виконання завдань учителю необхідно обговорювати з учнями правила безпечної поведінки в соціальних мережах та етичні аспекти використання цифрової інформації.

Завдання 5

Соціальна мережа: Instagram

Тема: «Океани»

Завдання: «Правда чи брехня»

Опис завдання: Учитель створює в Instagram серію Stories, присвячених темі «Океани». Кожен допис міститиме зображення, пов'язане з певним фактом про океани, на зображенні також написати обраний факт. Використовуючи функціональні можливості Instagram створити інтерактивне опитування «Правда чи брехня», в якому можуть брати участь учні, обираючи правильний варіант відповіді (рис. 3.2). Під час уроку учитель разом з учнями обговорюють результати опитування. Приклад запитань:

- 1) Тихий океан є найбільшим і найглибшим з усіх океанів Землі.
Правда/Брехня
- 2) Північний Льодовитий океан є найменшим і найглибшим океаном.
Правда/Брехня
- 3) Більша частина Світового океану вже повністю досліджена людиною.
Правда/Брехня
- 4) Найбільша глибина Атлантичного океану 8942 м. Правда/Брехня
- 5) Індійський океан омиває береги Африки, Євразії та Австралії.
Правда/Брехня
- 6) У 2021 році Південний океан було визнано як п'ятий океан.
Правда/Брехня

Рис. 3.2 Приклад оформлення Instagram Stories

Очікувані результати:

- Учні закріплюють та перевіряють свої знання про основні характеристики океанів.
- Навчаться розрізняти достовірну інформацію від хибних тверджень, аргументувати свою думку.
- Підвищиться зацікавленість до вивчення океанів завдяки інтерактивному та візуальному формату.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Учні вчать аналізувати інформацію, представлену у візуальному та текстовому форматі в соціальній мережі.
- Розвивають навички критичного оцінювання тверджень на предмет їхньої достовірності, які є важливими в сучасному інформаційному просторі.
- Активно взаємодіють з навчальним контентом та вчителем через соціальну мережу.

Завдання 6

Соціальна мережа: TikTok

Тема: «Австралія»

Завдання: «Чи знаєте ви, що ...?»

Опис завдання: У додатку TikTok знайти найцікавіші та найдивовижніші факти про Австралію (рис. 3.3). Ціль полягає у тому, щоб не просто переглянути відео, а відібрати 3 найбільш несподівані для вас факти. Це може бути цікава інформація про флору та фауну материка, особливості культури та побуту, природні явища тощо. Після того, як інформація буде зібрана, необхідно підготувати коротку презентацію для однокласників. Важливий момент – вказати джерело інформації.

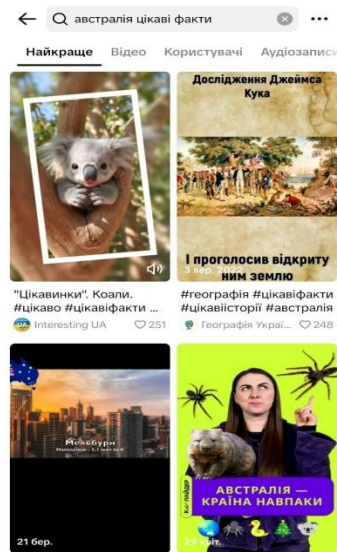

Рис. 3.3 Пошук тематичних відео за допомогою додатку TikTok

Очікувані результати:

- Учні зможуть розширити свої знання про Австралію.
- Розвиток навичок пошуку достовірної інформації у онлайн середовищі.
- Вміння структурувати та презентувати інформацію.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Розвиток критичного мислення та оцінювання інформації.
- Систематизація відібраних фактів та збереження посилань на джерела.
- Ефективний пошук достовірної інформації в TikTok.
- Розуміння авторського права та правил використання інформації.

Завдання 7

Соціальна мережа: TikTok

Тема: «Австралія»

Завдання: «Discovery – Австралія»

Опис завдання: Знайдіть інтригуючий факт з історії відкриття та дослідження Австралії (наприклад, пов'язаний з Джеймсом Куком, Абелем Тасманом або ранньою історією аборигенів). Створіть коротке TikTok-відео, яке креативно візуалізує цей факт. Ви можете використовувати зображення, малюнки або навіть короткі анімовані послідовності. Вони можуть спробувати ефект «морфінгу» для переходу між історичними постатями або сценами. Накладіть текст з ключовими датами та іменами.

Очікувані результати:

- Учні дізнаються про ключові етапи та постаті в історії відкриття та дослідження Австралії.
- Розвинуть креативність та уяву для візуалізації історичних подій та фактів.
- Навчаться коротко та захопливо пояснювати історичні події через візуальний контент.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Здатність знаходити достовірні історичні факти та візуальні матеріали, критично їх оцінювати.
- Застосування інструментів TikTok для анімації, монтажу, накладання музики та тексту для розповіді історії.
- Розуміння необхідності дотримання авторських прав при використанні зображень та відео.

Завдання 8

Соціальна мережа: TikTok

Тема: «Природа Австралії»

Завдання: «Батл»

Опис завдання: Використовуючи додаток TikTok учитель записує у відео форматі запитання про природу Австралії. Приклади запитань:

- 1) Яка найбільша пустеля розташована в Австралії?
- 2) Що таке ендеміки?
- 3) Які приклади тварин-ендеміків ви знаєте?
- 4) Які рослини поширені у саванах Австралії?
- 5) Що таке Улуру і яка його особливість?

Учитель публікує відео у соціальній мережі та надсилає його учням. Завдання учнів – зняти дует з відео вчителя та дати відповіді на поставлені запитання.

Очікувані результати:

- Учні закріплюють знання з теми «Природа Австралії».
- Розвинуть навички швидкого пригадування та формулювання відповідей на запитання з географії.
- Навчаться коротко та чітко висловлювати свої думки у відеоформаті.
- Учні самостійно створюють короткі відеоролики-відповіді.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Учні вчать працювати з відеоконтентом як джерелом запитань та засобом для надання відповідей.
- Використання TikTok як платформи для інтерактивного спілкування з учителем, відповідаючи на його запитання у відеоформаті.
- Опанування функції «дует» у TikTok.
- Усвідомлення відповідальності за зміст, який вони створюють і публікують.

Завдання 9

Соціальна мережа: TikTok

Тема: «Природа Австралії»

Челендж: «Did you know?»

Опис завдання: Створити коротке відео, до 15 секунд, у форматі TikTok, в якому учень/учениця у стилі «Чи знали ви, що...?» ділиться одним цікавим та маловідомим фактом про Австралію. У відеоролику можна

використовувати фото та відеоматеріали, а також голосовий супровід. Важливо додавати хештеги, наприклад *#Didyouknow*, *#Географія*, *#цікавіфакти*. Відеоролик обов'язково має починатись зі слів «Чи знали ви, що ...».

Очікувані результати:

- Поширення челенджу не лише всередині одного класу, а залучення максимальної кількості учасників.
- Учні виділяють головне, аналізують інформацію і передають її у стислій та зрозумілій формі.

- Практикують публічне висловлювання через цифровий контент.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Пошук географічної інформації у мережі Інтернет.
- Відбувається розвиток медіаграмотності за рахунок аналізу, як формат і подача впливають на сприйняття інформації.
- Використання соціальної мережі TikTok для комунікації.
- Створення мультимедійного продукту.

Завдання 10

Соціальна мережа: TikTok

Тема: «Екологічні проблеми материків та океанів»

Проект: «Збережи ліс»

Опис завдання: Учні мають створити коротке відео у форматі TikTok, присвячене проблемі вирубки лісів. Через відео необхідно продемонструвати проблему та негативні наслідки, TikTok має привернути увагу до даного питання. Також необхідно показати, що ви можете зробити для вирішення проблеми, наприклад, посадити дерево на шкільному подвір'ї, сортувати паперові відходи, взяти участь у прибиранні лісу чи парку.

Очікувані результати:

- Учні усвідомлять масштаби та наслідки проблеми вирубки лісів.

- Ознайомляться з конкретними заходами, які допомагають зберегти лісові ресурси.
- Навчатися формулювати заклики до дії та демонструвати особистий внесок у вирішення глобальних проблем.
- Опанують створення відеоконтенту у форматі TikTok.
- Підвищиться мотивація до вивчення географії через практичну, актуальну та інтерактивну діяльність.

Інформаційно-цифрова компетентність:

- Пошук та оцінка необхідної інформації.
- Розуміння, як візуальні матеріали (фото, відео, графіка) використовуються для передачі емоцій та інформації про екологічні проблеми.
- Вчать формулювати повідомлення, що спонукають до роздумів та дій.
- Використовують функцій TikTok, такі як складання відео, додавання музики, фільтрів, тексту, переходів, для створення цілісного відеоролика.
- Застосовують творчий підхід для візуалізації проблеми та рішення.
- Розуміння відповідальності за зміст, який вони створюють і поширюють.

Розробка навчальних завдань та проєктів з географії для учнів 7 класу є важливим етапом у формуванні ключових компетентностей, географічної грамотності та загального інтересу до предмета. Підлітки активно використовують соціальні мережі у своєму повсякденному житті, тому залучати їх до створення освітнього контенту є доцільним. Інтеграція популярних соціальних мереж, таких як TikTok та Instagram дозволяє значно підвищити зацікавленість, залученість до процесу навчання та глибину засвоєння матеріалу.

Ключовим аспектом такого підходу є зв'язок з інформаційно-цифровою компетентністю. Сучасний світ вимагає від учнів не лише знання фактів, а й уміння знаходити, аналізувати, створювати та поширювати інформацію в цифровому середовищі. Запропоновані завдання допоможуть розвинути такі важливі навички, як пошук та обробка інформації, створення цифрового контенту та медіаграмотність.

Використання трендових форматів соціальних мереж перетворює навчання на захоплюючий процес, який відповідає їхньому повсякденному досвіду. Це дозволяє не лише закріпити предметні знання з географії, а й виховати активну громадянську позицію, заохотити до екологічної свідомості та розвинути креативне мислення.

3.2 Організація процесу навчання

Сучасний освітній простір характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема соціальних мереж, що відкриває нові можливості для модернізації освітнього процесу.

Організація процесу навчання із застосуванням соціальних мереж ґрунтується на декількох ключових педагогічних підходах, які між собою взаємопов'язані. Перш за все, це компетентнісний підхід. На перший план тут виходять не лише знання, вміння та навички, а й цілісні компетентності, необхідні для успішної діяльності особистості в сучасному світі. Застосування соціальних мереж у навчанні географії сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема інформаційно-цифрової, комунікативної, соціальної та предметної, у нашому випадку географічної. Учні вчаться не лише здобувати знання, а й опрацьовувати інформацію, критично її оцінювати, створювати власний контент та презентувати результати діяльності у цифровому просторі.

Наступним є діяльнісний підхід. Тут акцент стає на активній пізнавальній діяльності учнів: створення відеопродуктів, ведення освітніх

блогів, участь у челенджах та проєктній роботі. У даному випадку соціальні мережі забезпечують чудові умови для реалізації принципу «навчання через діяльність». Крім того, соціальні мережі дозволяють враховувати індивідуальні освітні потреби та інтереси учнів, адже вони мають змогу обирати формат представлення інформації, темп роботи, засоби вираження власної позиції. Такий підхід підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку творчості та формує відповідальність за результат навчальної діяльності.

Соціальні мережі сьогодні трансформуються з суто розважальних платформ у потужне освітнє середовище. Для більшості сучасних підлітків ці платформи є частиною повсякденного життя, що знижує бар'єр для використання їх у навчанні. Такі соціальні мережі, як TikTok та Instagram дають можливість використовувати фото, відео, анімацію, звукові ефекти для яскравого та зрозумілого представлення навчального матеріалу, що напряду відповідає візуальному мисленню сучасного покоління. Такі функції, як коментарі, вподобання, опитування, реакції, дуети забезпечують постійну взаємодію та зворотний зв'язок. Завдяки цифровому середовищу існує можливість створювати віртуальні навчальні спільноти, де учні та вчителі можуть обмінюватися знаннями та ідеями.

Використання соціальних мереж на уроках географії, особливо в 7 класі при вивченні материків та океанів, ставить перед собою чіткі цілі та завдання:

- Активізація пізнавальної діяльності учнів через використання звичних для них цифрових платформ.
- Формування в учнів умінь застосовувати географічні знання у цифровому контексті.
- Підвищення мотивації до навчання за рахунок включення творчих, інтерактивних та візуально привабливих форматів.
- Створення умов для розвитку самостійності, критичного мислення та комунікативних навичок.

- Сприяння розвитку цифрової грамотності учнів, зокрема в частині інформаційної безпеки та авторського права.
- Використовувати соціальні мережі для створення освітнього контенту.

У шкільному курсі географії, де візуальність, мобільність і міжособистісна взаємодія мають важливе значення, доцільним є використання соціальних мереж як засобу організації різних форм навчання. Фронтальна організація діяльності передбачає одночасну роботу всього класу в межах єдиного завдання, у даному випадку з використанням інструментів соціальних мереж. Крім того, соціальні мережі створюють ефективні умови для організації індивідуальної навчальної діяльності, де кожен учень виконує завдання самостійно, у власному темпі. Такі форми навчання стимулюють розвиток відповідальності, ініціативності та самостійності. Групові форми організації навчання теж можна ефективно реалізувати, вони сприяють розвитку співпраці та взаємодії між учнями. Дискусії, створення колективного контенту, вирішення проблемних завдань – усе це формує навички командної роботи, діалогу, критичного мислення та відповідального ставлення до результату спільної діяльності. Застосування соціальних мереж дозволяє гнучко поєднувати синхронну та асинхронну форми навчання, що забезпечує врахування індивідуального ритму та розширення можливостей для глибшого засвоєння знань. Це відповідає вимогам Нової української школи та сприяє формуванню ключових і цифрових компетентностей здобувачів освіти.

Отже, організація навчального процесу із застосуванням соціальних мереж передбачає відхід від традиційної фронтальної моделі та перехід до більш динамічного, інтерактивного та особистісно-орієнтованого навчання. Використання звичних для учнів соціальних мереж значно підвищує їхню внутрішню мотивацію до навчання. Навчання перестає бути рутиною і перетворюється на захопливу діяльність, де учень виступає не лише споживачем, а й творцем контенту. Соціальні мережі дозволяють

організовувати навчання поза межами класної кімнати, надаючи можливість учням працювати над завданнями у зручний для них час та обирати оптимальний темп.

Розробка навчальних завдань та проєктів для використання у соціальних мережах виявилася не просто доповненням до традиційних методів, а стратегічним кроком до активізації пізнавальної діяльності учнів 7 класу. Практична робота з пошуком, аналізом, створенням та поширенням контенту у цифровому середовищі безпосередньо формує ключову інформаційно-цифрову компетентність.

Організація навчального процесу через соціальні мережі нерозривно пов'язана з обговоренням питань безпеки, етикету онлайн-спілкування, авторських прав та відповідальності за публікований контент, що, у свою чергу, виховує свідомих та відповідальних користувачів цифрового середовища.

Загалом, методичні рекомендації, представлені у цьому розділі, підкреслюють, що інтеграція соціальних мереж у викладання географії для 7 класу є не просто даниною моді, а обґрунтованою дидактичною стратегією. Вона дозволяє зробити навчальний процес ефективнішим та сучаснішим, актуальним для потреб учнів XXI століття, забезпечуючи формування як предметних знань, так і життєво важливих універсальних компетентностей.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретичних, методичних та практичних аспектів використання соціальних мереж у географічній освіті було досягнуто мети роботи, виконано поставлені завдання та отримано результати, що підтверджують ефективність упровадження цифрових освітніх інструментів у навчання географії.

Сучасна географічна освіта спрямована не лише на формування системи знань про природу, людину і суспільство, а й на розвиток просторового мислення, дослідницьких умінь, екологічної свідомості та здатності працювати з інформацією.

На сьогодні, соціальні мережі є потужним інструментом навчання, їх дидактичні можливості відкривають нові горизонти для реалізації освітнього потенціалу. Перш за все, використання соціальних мереж сприяє персоналізації навчання, формуванню ключових компетентностей та підсиленню мотивації до отримання знань. Ефективне впровадження соціальних мереж у процес навчання географії передбачає гармонійне поєднання класичних дидактичних принципів з перевагами цифрових технологій.

Соціальні мережі, такі як Instagram, YouTube, TikTok, володіють унікальними функціональними можливостями, які при педагогічно виваженому використанні дозволяють ефективно інтегрувати їх у освітній процес. Під час їх аналізу було виявлено, що не лише збагачують форми подачі навчального матеріалу, а й сприяють розвитку цифрової компетентності, медіаграмотності та формують навички самостійного навчання.

Оскільки соціальні мережі є невід'ємною частиною повсякденного життя підлітків, їх цілеспрямоване залучення до створення навчального контенту є педагогічно доцільним. Використання популярних платформ, таких як TikTok та Instagram, дозволяє зробити навчання більш цікавим, інтерактивним і наближеним до реального життя учнів.

У результаті аналізу можливостей соціальних платформ було розроблено методичні рекомендації щодо використання соціальних мереж Instagram та TikTok у викладанні географії для учнів 7 класу. Представлено приклади 10 навчальних завдань і проєктів, адаптованих до соціальних мереж з урахуванням освітніх трендів та інформаційно-цифрової компетентності. Завдання орієнтовані на створення контенту, дослідження географічних явищ, презентацію результатів, участь у дискусіях, що сприяє формуванню ключових компетентностей.

Соціальні мережі, за умови їх цілеспрямованого та педагогічно обґрунтованого використання, можуть ефективно сприяти розвитку інформаційно-цифрової компетентності, формуванню та розвитку інших важливих компетентностей. Під час публікування дописів, створення аналітичних повідомлень, спілкування з однолітками та вчителями реалізується комунікативна компетентність. Залучаючи учнів до аналізу глобальних проблем, міжконтинентальних процесів, а також до відповідальності за свої висловлювання та контент, який вони поширюють, формується соціальна та громадянська компетентність. Важливою навичкою на сьогодні є вміння вчитися впродовж життя, у даному випадку це реалізується за допомогою залучення учнів до самостійного пошуку інформації та вивчення можливостей цифрових платформ.

Визначено, що поєднання різних форм на основі соціальних мереж створює нові можливості для диференціації та персоналізації навчання, розвитку навичок самостійного здобуття знань, критичного мислення та міжособистісної комунікації.

У цілому, проведене дослідження підтвердило доцільність і результативність використання соціальних мереж як інструменту активного та ефективного формування географічних знань і практичних вмінь учнів основної школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєскова Н. В., Муніч Н. В., Уварова Г. Е. Географічна освіта в Україні : Дослідження, проблеми, перспективи // Україна. Географічні проблеми сталого розвитку : Збірник наукових праць. — К., 2004. — Т. 1.
2. Браславська О. В., Рожі І. Г. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя географії. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вінниця: ВДПУ, 2023. № 4. С. 165–175.
3. Браславська, О., Озерова, Л. Цифровізація освіти: данина часу чи потреба сучасного суспільства. Проблеми підготовки сучасного вчителя, 2024. (1(29), 74–82.
4. Гілецький Й.Р., Закутинська І.І. Трансформації структури та змісту загальної географічної освіти. 2023 р.
5. Дацька С. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні шкільного курсу географії : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра : спец. 014.07 Середня освіта (Географія) / наук. кер. Я. С. Сосницька ; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 68 с.
6. Дюлічева Ю. Ю. Досвід використання соціальних мереж у коледжах та університетах США / Ю. Ю. Дюлічева // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 19 (254). – Ч. І. – С. 245–250.
7. Івашньова С. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті / С. Івашньова // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 2. – С. 15–17.
8. Коневщинська О. Е. Електронні соціальні мережі як складник сучасних соціальних медіа / О. Е. Коневщинська, С. Г. Литвинова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – Т. 55. – № 5. – С. 42–54.
9. Концепція розвитку цифрових компетентностей. 2021. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/kabmin-skhvaliv-

[kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku/Dodatok-2.pdf](#)

(дата звернення: 20.04.2025)

10. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І. та ін. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. Науково-аналітична доповідь. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2022. № 4(2). С. 1–49.

11. Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с.

12. Литвинова С. Віртуальні предметні спільноти як засіб управління нормативно-методичним забезпеченням діяльності вчителя ЗНЗ / С. Литвинова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2012. – № 7. – С. 7–9

13. Мальчикова Д. С., Мезенцев К. В.. Суспільний імідж географії в контексті трансформації стандартів базової середньої освіти: український та світовий досвід. *Український географічний журнал*. 2022.

14. Мина Ж. В. Соціальні мережі як засіб інформаційної підтримки учнівської та студентської молоді у навчально-виховному процесі та професійному виборі. URL:

https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/part_3/47.pdf

(дата звернення: 10.04.2025)

15. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Географія 6-9 класи. (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698) <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-6-9.pdf>

(дата звернення: 02.04.2025)

16. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання). Харків: ВГ «Основа», 2016. 112 с.

17. Натха С.М. Цифрове середовище як інструмент підвищення ефективності освітнього процесу на уроках географії. Інноваційні практики наукової освіти. 2023.
18. Олексюк Н. В. Використання електронних соціальних мереж у соціально-педагогічній роботі зі школярами / Н. В. Олексюк, Л. В. Лебеденко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – Т. 48. – № 4. – С. 88–102.
19. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. Проект. Розроблено на виконання Наказу МОН України № 38 від 15 січня 2019 року.
20. Освітній потенціал географії: трансформації у географічній освіті та географічних знаннях населення. URL: https://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/robota_geografichna-osvita.pdf (дата звернення: 02.04.2025)
21. Петрик К. А. Використання технологій дистанційного навчання на уроках географії / К. А. Петрик ; МОН України. ПВНЗ «МЄГУ ім. акад. С. Дем'янчука»; Ф-т географії, іст. та туризму, Каф. географії і туризму. - Рівне, 2023. - 100 с.
22. Пінчук О. П. Історико-аналітичний огляд розвитку соціальних мережних технологій та перспектив їх використання у навчанні / О. П. Пінчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – № 4 (48). – С. 14–34.
23. Покась Л.А., Сахарова А.В. Використання онлайн-сервісів для викладання географії в профільній школі В: Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції Філософія сучасної освіти. Сучасні педагогічні технології та методики. «Львівська педагогічна спільнота», м. Львів, Україна, С. 114-118
24. «Про освіту». Закони. № 2145. Закон України № 2145-VIII «Про освіту». 05.09.2017. URL: <https://sqe.gov.ua/law/zakon-ukraini-pro-osvitu/> (дата звернення: 10.04.2025)

25. Радченко А. Р., Гринюк О. Ю. Важливість географії в сучасній освіті в Україні. Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів, ВІПУСК 3 (2) 2023.
26. Романюк Р., Власенко Р., Яковлева В., Костюк В. Формування готовності майбутніх учителів біології і географії до впровадження дистанційного та змішаного навчання.
27. Руденко Л.Г., Маруняк Є.Г. О. та Черваніов І. Г. (2018). — Давай! Географія: в руслі світових тенденцій. укр. Геогр. Ж., № 2, 17-25.
28. Слюта А. М. Методика навчання географії : навч.-метод. посіб. для студентів ЗВО спецю 014 Середня освіта (Географія) / А. М. Слюта. - Чернігів : Десна Поліграф, 2021. - 248 с.
29. Топузов О. Метод проектів у системі проблемного навчання з географії. Географія та основи економіки в школі. 2007. № 1. С. 38–41.
30. Українська молодь сьогодні. Дослідження. URL: https://mriemotadiemorazom.org/ukrainian-youth-today?fbclid=IwY2xjawEoJ8dleHRuA2FlbQIxMAABHTgRPqCEEbPWafadgijJ4GOK10ArBZSN3CEhmRJZCn6X6OOoLqg786yn8g_aem_Ix6GofEeAaPjtSGni2bCMQ (дата звернення: 10.04.2025)
31. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2022 (Безпечне середовище для учнів та вчителів: виклики та практичні рішення) : зб.матеріалів всеукр.наук.-практ.семінару (Київ, 3 березня 2022 р.) / за заг.ред. О.В. Овчарук. Київ: Інститут цифровізації освіти НАПН України: 2022. 106 с.
32. Шищенко П. Г., Олійник Я. Б., Дмитрук О. Ю. та ін. Структурні рівні і зміст державних стандартів географічної освіти // Україна. Географічні проблеми сталого розвитку : Збірник наукових праць. — К., 2004. — Т. 1.
33. Шульська Н.М, Матвійчук Н.М. Соціальні мережі як ефективне середовище викладацько-студентської комунікації в навчальному середовищі. Інформаційні технології і засоби навчання, 2017. Том 58, №2.

34. Яковлева В. Формування пізнавальної самостійності учнів у процесі навчання соціальної та економічної географії світу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2011. 228 с.
35. Яковлева В.А., Власенко Р.П., Андрійчук Т.В. Сучасні технології у процесі навчання соціально-економічної географії України та світу. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 38. С. 57–61.
36. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en (дата звернення: 10.05.2025)
37. Filiz Tiryakioglu Funda Erzurum. Use of Social Networks as an Education Tool. Anadolu University, Turkey. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/252152> (дата звернення: 02.04.2025)
38. Pinchuk O. P. Perspective analysis of use of social networks as learning tools in learning environment. *Information Technologies and Learning Tools*, 2016, Vol 54, №4 URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/704639/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%202016%20%D0%B8%D0%B7%20%D0%95%D0%A4%D0%92.pdf> (дата звернення: 08.04.2025)
39. Social Networking in Education. N. McCarrol, K. Curran. *International Journal of Innovation in the Digital Economy*, 4(1), 1-15
40. The Facebook Classroom: Facebook Apps That Are Perfect for Online Education”. *Online Colleges and Degrees*, 2015. URL: <http://www.collegedegree.com/library/college-life/15-facebook-apps-perfect-for-online-education> (дата звернення: 08.04.2025)